

СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ

1. Пунктуаційний диктант. Потрібні розділові знаки в реченнях позначте за допомогою цифр. Код: 1 – кома; 2 – розділового знака немає; 3 – крапка з комою; 4 – тире.

1. Подув вітерець і мертві страхітливі скелі дунули з темряви весняним цвітом та зеленим рястом (*С. Васильченко*). 2. Пішов дощ, дрібний та тихий, мов крізь сито засіяв і стрепенулися темні ліси, розправляючи, підставляючи своє загоріле листя та дрібні дощові краплини (*П. Мирний*). 3. В очереті кахкала дика качка і сплескувала велика риба (*Ю. Мушкетик*). 4. Сьогодні лиш вітер гуде і серце чогось зацікавило і пісня із його не йде (*Дніпрова Чайка*). 5. Обтрусили вже яблуні білі і картоплю із поля везуть (*В. Сосюра*). 6. Пройшла гроза і знову літня проза (*В. Симоненко*). 7. Тієї весни рано прокинувся ліс і не довго дрімали дуби (*В. Кучер*). 8. З лихом зійдеся і свого позбудешся (*Нар. Тв.*). 9. Минуло два роки і нудно їм стало (*О. Олесь*). 10. Він дивиться тільки вгору і небо лоскочуть вії (*Ю. Андрухович*). 11. Верес цвіте і на серці осінньо (*В. Вербич*). 12. Із братом тихо у човні сидиш і раптом розсуває щось комиш (*М. Рильський*).

Самоперевірка: 4, 3, 2, 1, 2, 4, 2, 4, 4, 1, 1, 4.

2. Вибірковий диктант. Випишіть складносурядні речення, поясніть, чим вони відрізняються від простих ускладнених речень.

1. Ще мить – і вже дзвенять-гудуть струни його гусел. 2. Людина не йшла, а бігла додому. 3. Тоді розчинились ворота, і князівська дружина помчалась на них зі списами й мечами, відтіснила їх за Дніпро. 4. Прибульці грабували, а одвічні жителі краю захищали свою землю, своє коріння, свої каміння, свої джерела. 5. І раптом вікна й двері залило сліпуче світло. 6. Весна була бліда й утомлена. 7. Скресли річки, і крижини безладно громадились й шурхотіли з течії повноводдя. 8. Чорне небо немовби перевернулось і впало у плесо ріки. (*За Р. Іванченко*)

3. Самодиктант (поставити потрібні розділові знаки).

1. Все таке чарівне таємниче повне соку життя і снаги і у мандри весна мене кличе опустивши в глибіню береш (*М. Стельмах*). 2. Ще мить і сад загубить пишну вроду (*Д. Луценко*). 3. Прийшов поет і задзвенів рядок (*Л. Забашта*). 4. Ногами людина повинна вrostи в землю своєї вітчизни але очі її нехай оглядають увесь світ (*Д. Сантаяна*). 5. І на оновленій землі врага не буде супостата а буду син і буде мати і будуть люде на землі (*Т. Шевченко*). 6. Враз поплавець затанцював зненацька і вся душа напружилась рибацька угадуючи таємниці дна (*М. Рильський*). 7. Трохи згодом розсталися ми і я лишилась знов сама (*О. Кобилянська*). 8. А Прометей приніс вогню людині й багато що змінилось на світі (*В. Бровченко*). 9. А панство і челядь послули і коні послули і

нам не ввійти в ці кімнати (Ю. Андрухович). 10. Ще хвиля і сплеснуть рожевими крильми гобої та скрипки (М. Рильський).

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ

4. Розподільний диктант. Запишіть складнопідрядні речення, встановлюючи пропущені розділові знаки, в такому порядку: а) з підрядними означальними; б) з'ясувальними; в) ступеня і способу дії; г) з підрядними порівняльними.

1. Те що раніше бачив щоднини я легковажно не помічав (В. Базилевський). 2. І дивно всім що перед бурею такою затишшя не було зовсім. 3. Сонце пекло так що й уночі степ пашів (Ю. Яновський). 4. Як маків цвіт в полях горить, так зорі квітнуть ясно (В. Кудрявцев). 5. Од квіту вишень стало в світі біло так і чисто так, хоч вікно – навстіжень (Б. Олійник). 6. Чи тільки зірка тим ясніше сяє, чим темрява чорніша коло неї? (Леся Українка). 7. А тепер у серці щось тремтить і грає, як тремтить на сонці гілка золота (М. Рильський). 8. Як небо зорями, той мамин хліб обсипаний був зернятками тмину, він кликав і манив мене здаля, як свято пахоців у нашій хаті (Д. Павличко). 9. Соловейки співали, аж по садах співи розляглися (І. Нечуй-Левицький).

5. Диктант із коментуванням . Запишіть речення, сполучники підкресліть однією рисою, сполучні слова – двома. Виділити граматичні основи, накреслити схеми речень.

1. Щасливий той, хто сни має милі (Леся Українка). 2. Завітай навесні, коли синя фіалка в небо погляне здивованим оком (М. Сингаївський) . 3. Несподівано Богдан почув, як у гречках задзвеніла бджолам (М. Стельмах). 4. Погода стояла тепла і сонячна, так що шибки на вікнах теж миготіли (Г. Тютюнник). 5. Хай мовчать Америки и Росії, Коли я з тобою говорю (В. Симоненко). 6. Погани ой птах, який своє гніздо марає (Нар. тв.). 7. Тоді побудуй щось словом, коли те саме руйнувати ділом (Г. Сковорода). 8. Недумано, негадано забігла в глухомань, де сосни пахнуть ладаном в кадильницях світань (Л. Костенко).

6. Розподільний диктант. Запиши речення, вставляючи пропущені коми, в такому порядку: 1) складнопідрядні речення з послідовною підрядністю; 2) складнопідрядні речення з супідрядністю. Визнач вид підрядних речень.

1. Ми обоє смутніє, мовчки перелазили через вориння і травами що оксамитяться та й оксамитяться йдемо до тієї черешні яка найбільше тримає роси. 2. Михайло мені сказав що ви збираєтесь їхати аж туди де зовсім немає лісів...3. Недарма казали що він поки попрощається з копійкою двадцять років оберне її у жмені. 4. Вони (гриби) зовсім не схожі на тих які прохали мене у сні

щоб я не їхав у Херсонські степи. 5. І хоча знаю що мати говорить з насмішкою одначе весело кривуляю до стіни в яку вмазано товсту друзку отого дзеркала... 6. І все те диво зробило літо за одну-однісіньку ніч та й пішло собі далі щоб на світанні коли я сплю знову заглянути до нас. (З тв.. М.Стельмаха)

7. Графічний диктант. Визначте вид підрядності. Накресльте схеми речень.

1. Коли ридали сосни янтарем і динозаври ніжились в щиріці, коли ще жив у пралісі пралев, коли в пранебї глибали практиці, коли льоди зсувалися із гір і ще була не ящірка, а ящір, - який він був, мій особистий пращур, неандерталець, вертикальний звір? (Л.Костенко). 2. Вночі, коли з глибини космосу проступають зорі, пробиваються скупим світлом до нас, ми відчуваємо, що йдемо по планеті (О.Гончар). 3. Данило відсунув двері, вдихнув сирії погрібної піїтьми, напоєної духом підопрілого сіна з примістки й торішнього акацієвого насіння, що лишилось не висіяним, і сів на поріжку, відчуваючи, що вже ніколи в світі, до смерті, до сліпоти, не піде звідси, з розсадника, що тільки й жив узимку мрією про цю мить (Г. Тютюнник). 4. Досі, коли Таня думала про війну, коли обговорювали між собою невітїшні, ким-небудь завезень з міста фронтіві зведення, її, при всій трагічності подій, все ж не покидала надія на якесь чудо, сподівання на те, що одної прекрасної днини війна враз кінчиться, кінчиться так само раптово, як і почалась... (О.Гончар).

8.Вибірковий диктант. Випишіть складні речення із сполучниковим сурядним та підрядним звязком, підкресльте граматичні основи.

I. 1. Невідомо,хто пустив цю новину перший, але тепер уже її знав кожен.2. Спустився вечір, і одразу похолоднішало, хоч удень була нестерпна спека. 3. І де ти пролітала, там ліси взеленились, а небо над ними молодим громом гриміло! 4. Кілька разів на добу спалахували короткі, блискавичні сутички з ворожими заслонами, потім дорога знову розчищалася, і полк знову згортався крилами своїх бойових батальйонів, як птах у найпрудкішому польоті (З тв. О.Гончара) 5. Листи були для Білокур чи не єдиними ниточками, що єднали її зі світом, були розрадою і порятунком від самоти й непорозуміння рідних, засобом самовираження, віддзеркаленням того, чим жило її серце (С.Богдан).

II. 1. І став уже почувать, що скоро минеться для нього розкіш і воля, стиха гомонить він про щось таємниче. 2. А земля лежить медова, а поля пожаті мріють, на городах досягають гарбузи зелено ребрі. 3. Просвистіли ситі крижні над утомл.ним болотом у густому верболозі, де заліг густий туман, гомонять перед нічлігом, опустившись, ніби хмарка, неспокоїливі шпаки. (З тв. М. Рильського). 4. Прос телилась пам'яті ожина по горбах, куди малим ходив, і озвалась мамина стежка кущиком блідої лободи. 5. Навсебіч – море,

океан, шторми,буруни, штилі, то розгулявся ураган, а то вляглися хвилі (З *тв. М. Ільницького*).

9. Самодиктант (поставити необхідні розділові знаки).

I. 1. Мені мабуть не докучить нагадувати що хто не знає свого минулого той не вартий свого майбутнього (*М.Рильський*). 2. У цей час мати вже не знала колишніх злиднів бо хоч від старшого сина вона ще не мала допомогти але зате Андрій тепер кожного місяця приносив їй той чи інший заробіток (*М. Хвильовий*). 3. Секретар сидів через стінку і щоб його покликали досить було постукати кулаком у стіну або просто зайти в його кімнатку (*Г.Тютюнник*). 4. Прокинуся полковник посхоплювалися й жовніри але поки всі з несподіванки прочуняли та вбралися й узброїлися козаки вже лізли через стіни а подекуди вже й підрубали засіки сокирами та поробили собі пролази (*А.Кащенко*). 5. Джерельце немовби дякуючи що звільнили його від земляних пут струмувало все дужче і дужче і хоч літо видалося спекотним трава на леваді зелено буяла аж поки дідусь скосив її на сіно (*А.Давидов*).

II. 1. Лось на мить припинив готуючись до нового ривка і коли його передні ноги злетіли на кригу то здавалося він уже вискочить і врятується але крига знову тріснула під вагою великого тіла і лось ще раз опинився по шию у воді (*Є.Гуцало*).2. Птахи захвилювалися ще дужче і коли Кривенька придибуляла до них і покірно схилила голову найсердитіші одна поперед одної вихоплювалися із гурту і скубли відганяли її (*В. Близнець*). 3. Ще не знав тоді малий що хоч як важко доводиться іноді серед людей але треба жити серед них бо без них не можна (*П.Загребельний*). 4. Нехай нікого хрест мій не лякає бо як почую я в своєму серці святий вогонь і хоч на час на мить здолаю жити не рабом злидненням а вільним непідвладним богорівним, то я щасливим і на смерть піду і без докору на хресті сконаю (*Леся Українка*).